

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามแนว อคิตะ (AKITA Action)

AKITA Action Learning Management

ชวลิต ชูกำแพง^{1*}

Chowwalit Chookhampaeng^{1*}

chowwalit.c@msu.ac.th^{*}

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวอคิตะ เป็นการจัดการเรียนรู้ของเมือง AKITA ประเทศญี่ปุ่นที่มีผลการสำรวจตามแนว PISA สูงสุดของประเทศตลอด 15 ปีที่ผ่านมา โดยมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเรียนรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งที่มุ่งให้เด็กค้นพบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง 2) การเรียนรู้เชิงสนทนา และ 3) การเรียนรู้เชิงคาดการณ์และทบทวนด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการสอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นรู้จักตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้ 2) ขั้นมีความคิดของตัวเอง 3) ขั้นอภิปรายกันเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มและ 4) ขั้นทบทวนเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ โดยมีเครื่องมือช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ที่สำคัญคือการใช้กระดานดำ และการใช้สมุดบันทึกอย่างมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : แนวคิดอคิตะ, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ABSTRACT

AKITA Action is a learning management system in Japan that has the highest PISA survey in the country over the past 15 years. The key principles are: 1) Deep learning, discover and solve problems. 2) Conversational learning and 3) Predictive learning and self-reflection. There are 4 main steps in the process: 1) State the lesson's objective at the beginning of the class., 2) set time for students to think on their own, 3) shared in pairs or groups to solve questions and 4) students reflect on the goal. Learning The tools to stimulate learning is to blackboard. With correlated with notebooks.

Keyword: AKITA Action, Learning Management.

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ ASSOCIATE PROFESSOR DR. CURRICULUM AND INSTRUCTION DEPARTMENT, FACULTY OF EDUCATION MAHASARAKHAM UNIVERSITY.

ประเด็นสำคัญในแต่ละขั้นตอนของ Akita Action

ขั้นตอนที่ 1 รู้จักตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้ สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้เด็กนักเรียนเรียนรู้แบบ Active Learning ได้นั้น คือ หัวข้อการเรียนรู้ต้องมีความน่าดึงดูด น่าสนใจ และเพิ่มความรู้สึกอยากเรียนรู้ให้กับนักเรียน จุดสำคัญในการสร้างหัวข้อการเรียนรู้ ครูควรตั้งคำถามดังต่อไปนี้

กระตุ้นให้คิดเกี่ยวกับสาเหตุและหลักฐานสนับสนุนโดยใช้คำถามว่า “ทำไม”

กระตุ้นการสร้างหรือผลิต ตัวอย่างประโยค เช่น “ลองพลิกแพลง...แล้วมาสร้าง...กันเถอะ”

กระตุ้นการนำความรู้และทักษะที่ติดตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น “ใช้...ให้เกิดประโยชน์ เพื่อ.....”

กระตุ้นการแก้โจทย์ปัญหา เช่น พิจารณาจาก.....แล้วมาค้นหาคำตอบกันเถอะ”

กระตุ้นให้เกิดการเปรียบเทียบ และการพิจารณา เช่น “ลองเปรียบเทียบระหว่าง A กับ B แล้วมา...กันเถอะ”

กระตุ้นให้เกิดความสนใจในจุดแตกต่าง และเกิดความสงสัยว่า”เหตุผลที่ทำให้การคาดการณ์ และผลลัพธ์จริงแตกต่างกันคืออะไร

กระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างเงื่อนไขใหม่ เช่น “สิ่งที่ได้เรียนรู้มาจนถึงตอนนี้ ควรจะเพิ่มสิ่งใด เข้าไป เพื่อให้ทำได้”

วิธีทำให้นักเรียนรู้จักตั้งข้อสังเกตเพื่อค้นหาคำตอบมีคำแนะนำดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นให้คิดโดยใช้ความรู้และทักษะที่ได้ติดตัวมาจากการเรียนรู้ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน
2. พิจารณาเนื้อหาของหัวข้อการเรียนรู้ ทำให้เด็กตระหนักเองว่าควรสนใจในจุดไหนและคิดอย่างไร
3. ให้นักเรียนกะประมาณเวลาและวางขั้นตอนในการหาคำตอบตามข้อสังเกตที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 2 ชั้นมีความคิดของตัวเอง เงื่อนไขสำคัญที่จะจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้สำเร็จได้นั้น คือ “การมีความคิดของตัวเอง” เมื่อมีความคิดของตัวเองแล้วจึงจะสามารถจัดกิจกรรมการอภิปราย เพื่อแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ข้อสำคัญในการคิดพิจารณาด้วยตัวเอง

1. ปรังเวลา (ประมาณ 5 นาที) ให้เข้ากับสภาพจริงของเด็กนักเรียน
2. ไม่เพียงแต่แสดงความคิดของตัวเองผ่านการเขียนเป็นประโยคเท่านั้น แต่ต้องแสดงด้วยการวาดภาพหรือแผนผังด้วย
3. เตรียมคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิด
4. ใช้เครื่องมือช่วยคิด (Thinking Tool) เพื่อให้สามารถจัดระเบียบความคิดให้เข้าใจได้ง่าย เช่น การใช้แผนผังความคิด การใช้ตารางเปรียบเทียบ หรือ การให้ตัวอย่างที่สอดคล้อง เป็นต้น โดยเฉพาะนักเรียนที่ยังไม่สามารถหาคำตอบได้ครูต้องเข้าไปช่วยเหลือ เช่น การสาธิต ทบทวน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนอภิปรายกันเป็นคู่ หรือเป็นกลุ่มอภิปรายเพื่อเพิ่มทักษะการแก้ไขปัญหา เปรียบเทียบความคิดที่ได้จากการคิดด้วยตัวเอง จากนั้นแบ่งกลุ่มเพื่ออภิปรายหรืออภิปรายร่วมกันกับทุกคนในชั้นเรียน เพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหาร่วมกัน การปรับแก้ความคิด ให้คำแนะนำในจุดที่ผิด และการยอมรับในจุดดี จะช่วยทำให้ทักษะในการคิดพิจารณาหลากหลายมุมติดตัวไปตลอด สิ่งสำคัญที่ทำให้การอภิปรายสมบูรณ์แบบ

1. รวบรวมและให้ความสำคัญกับความคิดที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา
2. เน้นย้ำวิธีและกฎระเบียบในการอภิปราย (แสดงขั้นตอนของการอภิปราย)
3. สรุปความคิดเห็นของนักเรียน แล้วเขียนลงบนกระดานอย่างเป็นแบบแผนหรือด้วย

วิธีอื่นใดที่ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ได้โดยง่าย

รูปประโยคพื้นฐานของการ “อภิปราย” (ตัวอย่างของโรงเรียนประถมศึกษา)

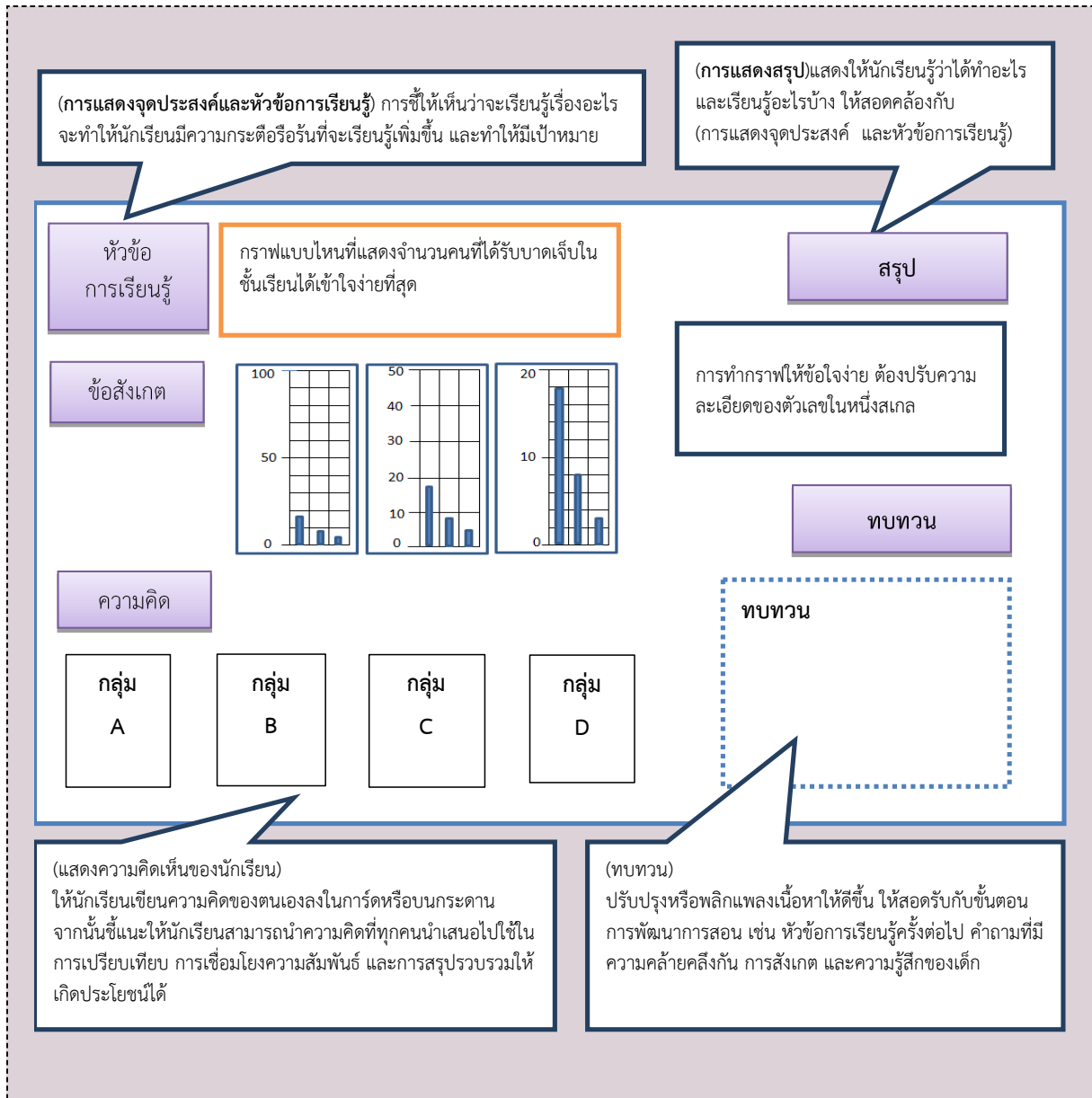
1. เริ่มจากให้คุณ...นำเสนอ
2. ข้อดีของความคิดนี้คืออะไร
3. มีคำถามไหม
4. มีใครคิดเหมือนกันบ้าง
5. มีใครที่คิดแตกต่างจากนี้ไหม
6. มาทบทวนหัวข้อในวันนี้กันเถอะ
7. เราจะสรุปเรื่องวันนี้กันอย่างไรดี”
8. สรุปในวันนี้ก็คือ.....

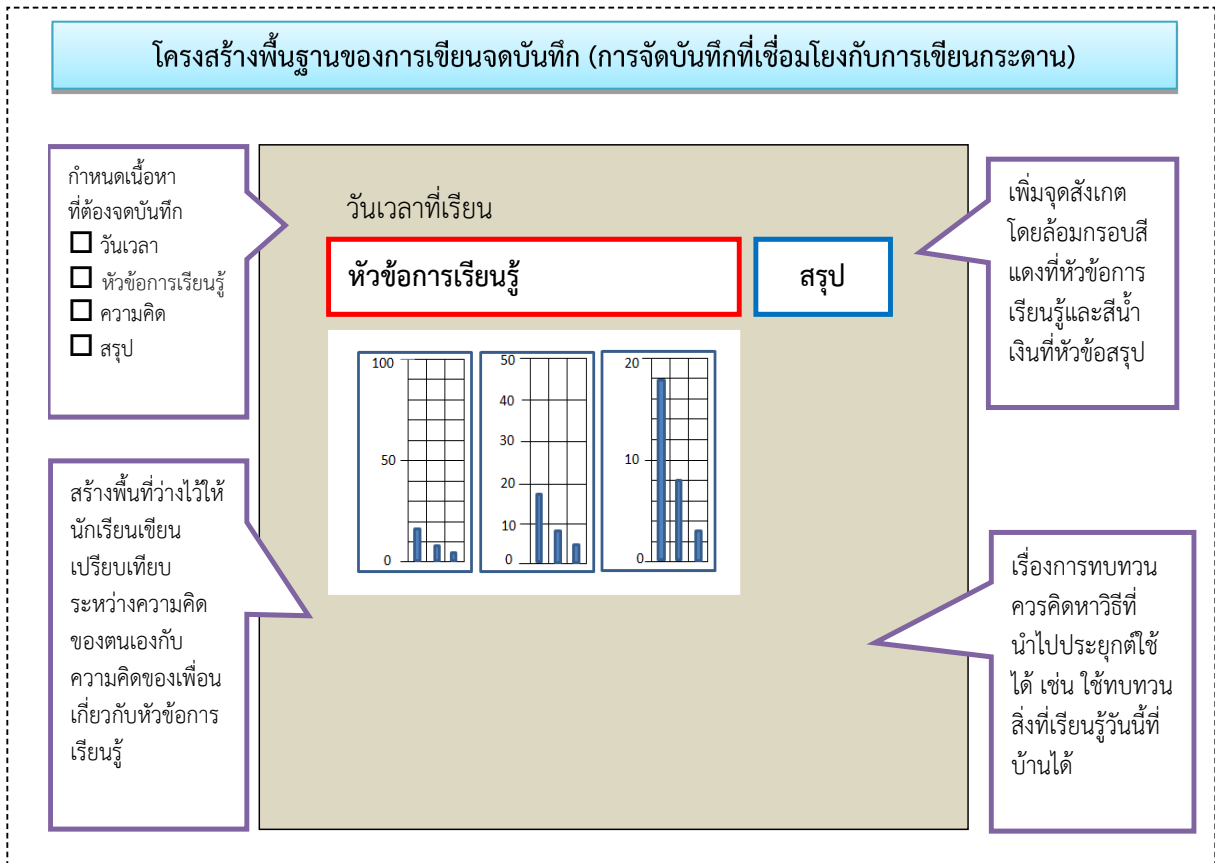
ขั้นตอนที่ 4 ขั้นทบทวนเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ การสรุปสิ่งที่สามารถทำและเข้าใจได้เพิ่มขึ้นด้วยคำพูดของตนเอง จะทำให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสร้างความตั้งใจที่จะเรียนรู้ในครั้งต่อไป

สรุปด้วยคำพูดของตัวเอง หลังจากทำกิจกรรมอภิปรายแล้ว ก็สรุปเป็นคำพูดของตัวเองลงสมุด หรือกระดานทบทวนสิ่งที่เรียนในช่วงโมงเรียน ไม่เพียงแต่ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ แต่ทบทวนสิ่งอื่นๆ ด้วย เช่น ข้อดีของการเรียนรู้แบบให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทำให้จดจำด้วยโจทย์ปัญหาประยุกต์ฝึกให้นักเรียนคาดการณ์ถึงการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดบันทึกและการเขียนกระดานของ Akita Action

การเขียนลงบนกระดาน ถือเป็น การแสดงลำดับขั้นตอนการคิดของนักเรียนในหนึ่งชั่วโมง การเขียนกระดานและการจัดบันทึกยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอีกด้วย ดังตัวอย่างของโรงเรียนประถมศึกษาวิชชาคณิตศาสตร์

แบบประเมินการพัฒนาการสอน

แบบประเมินพัฒนาการการสอนของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดอะคิตะ (AKITA Action) ซึ่งครูสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยการประเมินตนเองหรือการประเมินโดยเพื่อนครูมีรายละเอียดในการประเมิน ดังนี้

หัวข้อ	รายละเอียดการประเมิน	ประเมิน
1 การเลือกตำราหรือสื่อการสอนที่เหมาะสม	เลือกและนำเสนอตำราหรือสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มความสนใจให้กับเด็ก	
2 การกำหนดหัวข้อการเรียนรู้ การตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้	กำหนดหัวข้อการเรียนรู้จากมุมมองของเด็ก และช่วยให้เด็กรู้จักตั้งข้อสังเกตเพื่อค้นหาวิธีแก้ไขปัญหา	
3 การตั้งคำถาม	ตั้งคำถามที่เข้าใจง่าย เพื่อกระตุ้นการใช้ความคิดให้กับเด็ก	
4 จัดสรรเวลาสำหรับการคิด	จัดสรรเวลาสำหรับให้เด็กได้คิดแก้ไขปัญหาอย่างเพียงพอ	
5 สังเกตและทำความเข้าใจความคิด	สังเกตและทำความเข้าใจความคิดของเด็ก แล้วนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อแนวความคิดในการอภิปราย	
6 รูปแบบของการอภิปราย	สร้างสถานการณ์เพื่อให้เด็กทุกคนในห้องเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ เช่น จับคู่ แบ่งกลุ่ม เป็นต้น	
7 แนวทางในการอภิปราย	แสดงแนวทางในการอภิปราย พลิกแพลงหรือเพิ่มเทคนิคที่จะช่วยกระตุ้นการใช้ความคิดและการตัดสินใจให้กับเด็ก เพื่อบรรลุตามเป้าหมาย	
8 สรุป	ให้เด็กพูดสรุปได้ ด้วยคำพูดของตนเองอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหัวข้อการเรียนรู้	
9 ทบทวน 1	ให้เด็กกล่าวทบทวนด้วยคำพูดของตนเองว่าในช่วงเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง ได้ทำอะไรบ้าง	
10 ทบทวน 2	แสดงคำถามทบทวนความเข้าใจให้ตรงกับหัวข้อการเรียนรู้ และคาดการณ์หัวข้อการเรียนรู้ในครั้งถัดไป	
11 การเขียนกระดาน	เขียนขั้นตอนการศึกษาและลำดับความคิดให้เข้าใจโดยใช้คำพูดของเด็กลงบนกระดาน	
12 บันทึกเดือนความจำ	จดบันทึกความคิดของตัวเองหรือลำดับในการสอนเป็นข้อความที่สามารถอ่านทบทวนทบทวนในวันนี้ได้	

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ (กรณีแผนการจัดการเรียนรู้หน้าเดียว)

หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอน คือการสามารถนำไปสอนได้จริงและในการออกแบบการเรียนการสอนสามารถนำเสนอเฉพาะสาระสำคัญ อันได้แก่ จุดมุ่งหมาย กิจกรรม และการวัดและประเมิน โดยนำเสนอตัวอย่างการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางอคิดะ ดังนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้

- 1.นักเรียนสามารถหาคำตอบความน่าจะเป็นได้
- 2.นักเรียนสามารถให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจในการหาคความน่าจะเป็นและสรุปผลได้อย่างเหมาะสม
- 3.นักเรียนมีความกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

มาตรฐาน ค ๓.๒ เข้าใจหลักการนับเบื้องต้นความน่าจะเป็นและนำไปใช้

ตัวชี้วัด ค ๓.๒ ม.๔/๒

หาคความน่าจะเป็นและนำความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นไปใช้

สาระการเรียนรู้

ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์เป็นอัตราส่วนของจำนวนผลลัพธ์ในใจของการสุ่มนั้น กับจำนวนผลลัพธ์ทั้งหมดของการทดลองสุ่ม

การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์	วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
ด้านความรู้ นักเรียนสามารถหาคำตอบของความน่าจะเป็นได้	การตรวจผลงาน ตรวจความถูกต้อง ความเรียบร้อย	แบบทดสอบ	อยู่ในระดับ 3 คือ นักเรียนสามารถบอกถึงคำตอบความน่าจะเป็นได้
ด้านทักษะ ให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ และสรุปผลได้อย่างเหมาะสม	การตรวจผลงาน และแนวคิดของคำตอบ	แบบทดสอบ	อยู่ในระดับ 3 คือ ให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ และสรุปผลได้อย่างเหมาะสม
ด้านเจตคติ นักเรียนมีความกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	การสังเกตความกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมในกิจกรรม	แบบประเมินส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์	อยู่ในระดับ 3 คือ ความกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

กิจกรรม AKITA Model 4 ขั้นตอน

สถานการณ์

ถ้าโยนลูกเต๋า 2 ลูกพร้อมกันผลรวมของแต้มลูกเต๋าทั้งสองลูกจะเป็นอะไรได้บ้าง และถ้าให้ผู้เล่นโยนลูกเต๋าสองลูกพร้อมกันคนละ 1 ครั้งหรือ 2 ครั้งจนครบทั้งชั้น ผลรวมของแต้มลูกเต๋า 2 ลูกที่ได้จากการโยนแต่ละครั้ง จะเป็นค่าใดมากที่สุด

Step 1 รู้จักตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้

นักเรียนพิจารณาสถานการณ์แล้วให้นักเรียนหาคำตอบของคำถามทั้งสองข้อโดยเขียนอธิบายวิธีการหาคำตอบลงในสมุด (ลูกเต๋าทั้งสองลูกจะมีสีที่แตกต่างกัน)

Step 2 มีความคิดของตัวเอง

ให้นักเรียนบันทึกผลการออกหัวลูกเต๋าทั้งสองลูกในรูปจุดขึ้นต้นและบันทึกจำนวนครั้งของแต่ละผลรวมตามไปด้วย (นักเรียนจะมีขั้นตอนในการออกแบบวิธีการเขียนจุดขึ้นต้นของผลรวมทั้งหมดที่เป็นไปได้หลากหลาย เช่น เขียนแบบผลต่างระหว่างลูกเต๋ากจาก 0 ถึง 5 สลับกันตั้งแต่มุมของลูกเต๋าสองลูกแล้วหันหน้าขึ้นโดยแยกลูกเต๋าท้อออกแต่มีแนวโน้มบรรทัดสุดท้ายเป็นต้น)

Step 3 อภิปรายกันเป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม

ให้นักเรียนจับคู่กันแล้วอธิบายถึงผลการออกหัวลูกเต๋าทั้งสองจำนวนครั้งของแต่ละผลรวมที่มีการเขียนคู่ขึ้นต้นว่าเป็นอย่างไรและคำตอบของสถานการณ์คืออะไร พร้อมให้เหตุผลประกอบ

Step 4 ทบทวนเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้

ครูสรุปร่วมกับนักเรียนโดยอธิบายถึงสูตรที่ใช้หาคความน่าจะเป็นว่าสอดคล้องกับคำตอบที่เราหาอย่างไรพร้อมทั้งให้นักเรียนจัดบันทึกเป็นสรุปของตัวเอง

15

สรุป

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวอคิตะ เป็น การจัดการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด Active Learning อีกวิธีหนึ่ง ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น เพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่นักการศึกษาไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ในทุกวิชา โดยเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนในระดับ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ที่จำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐานที่ดีในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชวลิต ชูกำแหง. (2560). **ถอดบทเรียนการศึกษาดูงานการศึกษาจังหวัดอคิตะ**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561). **เอกสารประกอบการอบรมครู**. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). **การจัดการเรียนรู้รูปแบบอคิตะโมเดล “AKITA MODEL” โดย ประยุกต์ใช้วิธีการสอนเชิงรุกของจังหวัดอคิตะ ประเทศญี่ปุ่น (Akita Action)**. กรุงเทพฯ ฯ : สภาการศึกษา.
